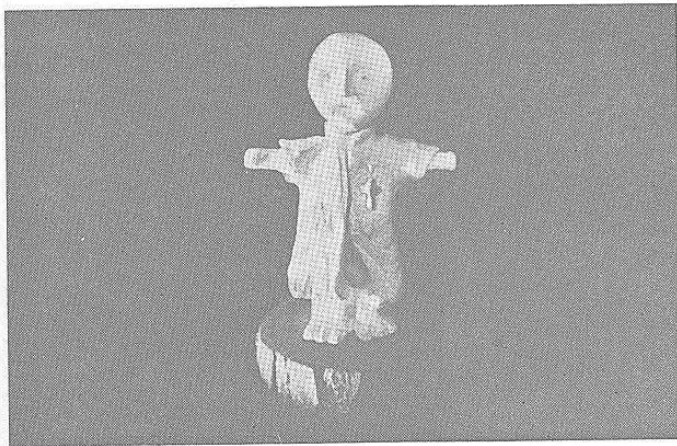

LUDACI

istorijska drama 63

Lica:

Manca, Duks, Tine, Vojko, Mirko, Zorči, Prvi ludak, Drugi ludak, Treći ludak, Aktivista, Četvrti ludak — milionar, Peti ludak, Karel, Gazda, Debela, Druga, Berberin, Janezek, Učitelj.

PRVI ČIN

I STUDENTSKA SOBA

(Studentska soba u potkrovlju kuće na uglu neke ulice u predgrađu. Prostorija je krcata pokućstvom i knjigama. U pozadini, sleva, nalazi se prozor. Desno od prozora, jedan iznad drugog, dva kreveta. Dva druga postavljena su uza zid zdesna. Na sredini sto — i nekoliko stolica. Levo, između vrata i prozora, stari kauč. Posvuda: koferi, odelja, rublje, plakati s reklamama za steznjake, fotografije sportista, filmskih glumica i slično. U pozadini, sleva i zdesna, isto tako. Vreme: rani jutarnji sati. Pre nego što se zavesa otvori, čuje se nekoliko akorda starog diksilenda. Menca se, u donjem rublju, šeta po sobi, traži komade odeće i, brundajući, polako se oblači. Mirko joj pomaže da se očeslja i našminka. Ljubazan je. Mladići su u pidžamama. Tine, s peškirom u ruci, stoji nasred sobe. Pogledom i kretanjima napregnuto prati let jedne muve. Spolja, kroz vrata sleva, dopire glasna prepirka i vika. Tine zamahuje peškirom i promašuje. Počinje divlja hajka na muvu. Dok Mirko mirno prelistava novine, Tine se srdito i predano nadao za muvom, skače na stolice, krevete, kao opsednut izmahuje peškirom i prigušeno psuje. Devojka odlazi.)

MIRKO: Gledaj da budeš tiha na stepenicama... (Devojka odlazi. Tine nastavlja lov na muvu. U trenutku kad se vrata otvore i Duks, koga je neko očigledno gurnuo na prag, pojavi u malaksalom smehu, Tine se u skoku odbaci od stola prema vratima s namerom da dokonča progongjenu muvu. Duks i Zorči, takođe u pidžamama, ulaze. Sledi kratko guranje između Tineta i Duksa.)

DUKS: (Uhvati ga za okovratnik i podigne s poda. Pritajeno, preteći) Šta ti je... a? Hteo bi da ih skupljaš, je li? (Levom rukom ga još uvek drži i drma, a desnom izazivački čvrka po bradi i nosu) Još ti nije dosta. Moraćemo ponovo početi s dresurom. Sedil!

TINE: (Seda. Plašljivo zamuckuje, to je ustalom njegova navika) Šta ti misliš da si?

DUKS: Ja ništa ne mislim, ja jesam! A ti misliš i misliš, a nisi. (Mirku) Da udarimo jednu igru, Mirko. (Legne na donji krevet u pozadini. Mirko se uspuše na gornji. Počinje igra: obojica se iz mirujućeg ležećeg položaja na sredini kreveta, na znak suca, bacaju u levu ili u desnu stranu. U slučaju da se obojica bace na istu stranu, poen dobija Duks, u protivnom Mirko. Igru do pet, kao sudija, vodi Zorči koji takmičare poziva sa »Pozor, spremni, sad!« i glasno objavljuje tekuće rezultate. Takmičari i posmatrači na svaki poen strahovito urlaju i tako daju oduške zadovoljstvu ili nezadovoljstvu, larma i tempo igre se od poena do poena pojačavaju. U času kad vika dostigne vrhunac, u sobu upada histerično uzbuđeni gazda)

GAZDA: Ludaci! Ludaci! (Svi umuknu) Ludaci! Dosta! Jeste li razumeli?! Dosta. Pa ovo je ludnica! Ovde sve prestaje. Ja ću da napravim kraj. Ova larma,

vika, ovaj darmar, pa tužiće me, zatvoriti! Čujete se na kilometar odavde. A onda ova voda! Slonovi! Predvorje je svakog jutra potpuno mokro, klizavo! Kao da se umivao čopor morskih pasa!

MIRKO: (Mirno) Zašto morskih?

DUKS: I, uopšte, zašto pasa?

GAZDA: Najuriću vas, čujete li?! Valjda neću podnositi da svakog jutra padam na mokrim stepenicama?!

ZORČI: Stepenice nisu mokre nego vlažne, zato što je ovde posvuda vlažno. A kad počne kiša... (Pokaže na tavanicu), onda je i mokro.

GAZDA: Ova kuća je, dragovići, stečena s mukom! (Udara se po prsima) Ja sam služio, ja sam gladovao, ja zidao! I? Šta? Jesam li nekoga molio da se useli? Nikoga, je l'da? A vi, kao da ste na državnim jaslama! Da se razumemo: želim da budem miran, u svojoj kući, je l'da?!

MIRKO: Mir, mir, mir... Svi bi hteli mira (oponaša ga), je l'da, gospodine? Ama otkud, kad živimo u nemirno vreme. Mira nigde nema, sve je uzalud...

GAZDA: Slušajte, mladi gospodine: baš mene briga za sveopšti mir i za proleto politiku, ja se ne mešam u takve stvari. Ali ne razumem da pet mladih, na izgled sasvim zdravih ljudi, svakog jutra pobesne, polude, je l'da...

SVI: (Zakikoću se)

TINE: (Zgražava se, mucajući) Kako ste nepažljivi! Ponudite čoveku stolicu, da sedne!

MIRKO: Pa zaista! Ponašamo se krajnje bezobrazno, nepristojni smo prema čoveku koji je bio tako ljubazan i tako plemenit da nam za pišljivih trideset somova da krov i, tako reći, drugi dom.

SVI: (Skoče i sa očito hinjenom uslužnošću nude tričarijama natrpanu stolicu) Izvolite! Dede, samo sednite, je l'da?

GAZDA: Hvala, neću da sednem. A takođe ne dozvoljavam da me ma ko smatra budalom!

TINE: (Muca) Ne bojte se, dragi gospodine. Danas nikome i ne pada na um da čoveku da mesto koje mu pripada i počast koju zaslužuje.

GAZDA: Hvala bogu, nikoga se ne bojim! Kažem samo toliko: ovo više neću da podnosim ni trenutka! Ko ste, šta ste, otkuda ste, ništa neću da znam! Ja živce nisam našao na ulici. Prvog svi napolje! Napolje! Otkazujem vam sobu, a vi — kako znate?

DUKS: Dede, momci, na sunce s njim!

(Svi se u istom času bace na gazdu i, uprkos njegovom otimanju i vici, smejući se »stavljaju ga na sunce«. Gazda se iznuren zgrči na podu i nekako povuče pantalone nazad. Grohot)

DUKS: (Priskoči starom) Napolje!

GAZDA: (Uzmiče natraške, posle istrči iz sobe)

SVI: (Pogledaju se međusobno i onda prsnu u smeh)

VOJKO: (Ulazi) Šta to čujem, momci, isprašili ste starog, a onda ga bez pardona izbacili kroz vrata. Na stepenicama mi je dao otkaz. Jeste li sišli s uma? Gde ćemo naći sobu do prvog, za četiri dana?

DUKS: Ako je neko nervno labilan, tu su gomile lekara i psihijatarata da mu pomognu. Čova je socijalno osiguran, klinika mu je na raspolaganju! A on grebe li, grebe po stepenicama i kuca na naša vrata, kao da mi postojimo zato da u duše ulivamo mir i delimo nebesku blagodat svima nesrećnicima s kojima se bogzna ko poigrao i ostavio ih da jasnog oka bulje u krasote prvog i drugog svetskog rata.

VOJKO: Kroz dvadeset godina ti ćeš mu u dlaku biti sličan.

DUKS: Klipane! Šta bi ti hteo? Da se rasplačem? Nije dovoljno što mi se stari kretene kenja na glavu, sad ćeš i ti da počneš!

VOJKO: Slušaj, magarčino: sit sam te do grla! Svi ćemo ispaštati zbog tvojih idiotskih ispada. Sviruckaj svom tati kako ti je drago. Ali, kod nas ćeš morati da malo obuzdaš svoju razuzdanost.

DUKS: Tiše, zalizanko! Pripazi s kim imaš posla. Ustalom — još uvek imaš mogućnosti da popraviš što si propustio, da starom izjaviš saučešće, poželiš mu ovo ili ono, čestitaš na krepkom zdravlju i da, s malo sitniša, preporođenog starca ispratiš u krcmu.

VOJKO: Zaboravio si da nisam ni sudelovao ni uživao u tvojoj zabavi.

DUKS: Ne gubi dragoceno vreme. Meni je i onako svejedno. Sada odlazim svojoj Tanjici, a posle nema debate. Još noćas počinjemo sa igrama. Kad zaorem to ženče (smeje se)... svi ćete biti pijani. Kaže da još nije sasvim zaljubljena; a kad se u nekog zacopa, frajer s njom može šta hoće. Noćas ćemo udariti, pocepati, usidriti, (rastegnuto) o-o-o! Manevri! Više neću da oklevam i da se sklanjajem. Žena u gradu ima dosta (zviždi), a soba isto tako!

II BRIJAČNICA U PRIZEMLJU (ispod studentske sobe)

(Sleva pet okretnih stolica sa ogledalima, umivaonicima itd. Pozadi zavesa i vrata. Uza zid, zdesna, nekoliko stolica, vešalica, niski duguljasti sto za novine i časopise. U pozadini, na zidu, slika. Spređa, desno, ulaz sa ulice. Lokal ostavlja utisak zabachenosti i, uprkos očitim pokušajima modernizacije, zadržao je izgled provincijske staromodnosti.)

U toku svetlosnog prelaza sa potkrovlja na prizemlje čuju se alarmni zvuci diksilend-aranzmana »Hej mašinka zagodi«, u međuvremenu, dok muzika jenjava, odjek udaljenih pucnjeva, koji se sve više približavaju. Na sceni je samo berberin, koji oštri britvu. Na odjek poslednjeg pucnja, on oslušne, ispusti oruđe iz ruku i hoće da potrči vratima. Utom se začuje snažno cviljenje kočnica, zastavljanje kamiona i nerazgovetna buka glasova. Zdesna upada grupa radnika sa automatskim oružjem. Odmah za njima žurno pristiže pet ljudi u bolničkoj odeći, koje prati grupa naoružanih civila. Berberin se zaustavlja. Prvi ludak skoči na stepenice brijačnice:)

1. LUDAK: Braćo! Drugovi! Borci! U ime onih žrtava, onih krvavih bitaka, onih najčistijih, najsvetijih ideala naše narodne revolucije, onih uzvišenih, nedosegnutih, devičanski čistih principa i načela slobode, demokratije, jednakosti, proleterske solidarnosti, u ime ljubavi i bratstva, u ime borbe za svetu stvar, koja je sada odbačena i oskrnavljena, u ime zublje istorije, dakle, u ime privremene revolucionarne vlade, ja vas pozivam: oslušnite patnju svoga poniženog i uvređenog, zlo-upotrebljenog i prevareno naroda, oslušnite bilo vremena, diktat istorije i počnite da je ispisujete krvlju svojih neprijatelja!

1. GLAS: Živela revolucionarna vlada!

SVI: Živela! Živela! Živela!

2. GLAS: Dole sa uzurpatorima!

SVI: Dole! (Skandiranje) Feliks — frakcija, Feliks — frakcija... (Aplauz i vika)

Song: REVOLUCIJA

re — re — re
vo — vo — vo
lu — lu — lu
ci — ci — ci
ja — ja — ja

re — ci — vo — ja
ja — lu — re — ci
ci — vo — lu — re
vo — re — ci — lu

re — vo — lu — ci — ja
re — vo — lu — ci — ja
re — vo — lu — ci — ja

je — je — je — je
ti — ti — ti — ti
mi — mi — mi — mi
vi — vi — vi — vi
svi — svi — svi — svi

revoluciju
revoluciju
re — vo — lu — ci — ju
ho — će — mo
ho — će — mo
ho — će — mo

3. LUDAK: (Umiri ih podigavši ruku) Kao vrhovni zapovednik vojnih operacija naređujem svim zapovednicima operativnih jedinica da po datim uputstvima organizuju diverzantske akcije, napade na radio i televizijsku stanicu, štampariju, poštu, električnu centralu, vodovod i skupštinu. (Pojedinci salutiraju i odlaze sa scene levo i desno) Ovom zapovesti naređujem zaplenu ove zgrade za potrebe generalnog štaba i privremenog saveta revolucionarne vlade. (Dva naoružana radnika upadaju u brijačnicu, skidaju sliku sa zida i gaze je, nekoliko drugih se rastrči levo i desno i prodire prema ulazu na gornji sprat i prostorije u pozadini) Dalje, naređujem da se opkoli kuća, postavte straže na svim prilazima, zauzmu dominantne strateške tačke oko kuće i izvrši prisilna mobilizacija svih ljudi sposobnih da nose oružje. Ko nije s nama, on je protiv nas! Streljajte bez milosti! Zapovednici udarnih formacija, raport!

1. RADNIK: (Izlazi iz brijačnice i salutira) Izvolite ući.
3. LUDAK: Ulazimo!

2. LUDAK: Za mnom, gospodol! (Ulaze u brijačnicu. Berberin, koji sve vreme nepomično stoji u pozadini, kod prolaza iza zavese, pokloni se. Drugi ludak i zapovednik udarnih jedinica sednu na stolice zdesna i počinju tiho konsultovanje kraj raširenih karata, planova, hartija. Ostali kreću levo i desno i sedaju na berberske stolice. Trenutak tišine. Četiri ludaka se posmatraju u ogledalu)

1. LUDAK: Brijanje!
5. LUDAK: Brijanje!
3. i 4. LUDAK: Brijanje!

BERBERIN: Brijanje... moliću lepo!

Song: DA LEVIČAR BUDE LEPOTICA

na bradu maži pomadu
nemilice vodu na lice
parfem puder ne šteti
nek levičar bude lepotica
nek levičar bude lepotica
nek levičar bude lepotica

maži, masiraj i seci
s razdeljkom da nema problema
brke, uvojke i zaliske —
štrickaj bez teorema
nek levičar bude lepotica
nek levičar bude lepotica
nek levičar bude lepotica

frizura čini čoveka
frizura je važna stvar
frizura je struktura
frizura ima svoju čar
(ona je božiji dar)
nek levičar bude lepotica
nek levičar bude lepotica
nek levičar bude lepotica

BERBERIN: Brijanje... moliću lepo! (Počne sa sapunjanjem prvog ludaka. Diksilend-aranžman »Hej tovariši«: Muzika se iz piano naglo uzdigne do forte i odsečno prestane)

III STUDENTSKA SOBA

(Osvetljava se potkrovlje. Vrata se otvaraju u trenu, u sobu uskače radnik, naoružan automatskim oružjem. Ispred sebe goni gazdu. Sada već obučeni, mladići izne-nadeno skaču na noge.)

AKTIVISTA: Ruke uvis...! (Prasne) Gore ruke, rekao sam! Tako... Stojite pred vojnikom revolucionarne armije. Imam naređenje za opštu mobilizaciju. Ko nije s nama, on je protiv nas! Njega čeka kugla... (Trenutak tišine)

SVI: (Isprva ništa ne shvataju. Smeje im se)

TINE: Ama, pričekaj, kolega...! (Trese se od smeha) Spusti malo tu pucu, lakše ćemo porazgovarati.

VOJKO: (Muca, pokušava da bude ironičan) Go... Go... Govori sve po redu... Čime možemo da te uslužimo?

ZORČI: Reci otvoreno šta smeriš! Love nemamo, samo tražiš vreme.

AKTIVISTA: Slušajte, momci, odista nemam mnogo vremena. (U neposrednoj blizini se začuju pucnji. Svi pretrnu)

AKTIVISTA: Vidim da niste vesni ozbiljnosti položaja. (Pucnjava se nastavlja) Svuda oko vas besni rat, teče krv, ruši se stari svet, padaju glave. Čujete li te

pucnje? To buše takve kao vi — kukavne filistre, samozadovoljne građanske idiote, budalaste neangažovane barabe, neosveštene tipove, koji su se zavukli u smrdljive rupe i tamo glodu korice hleba, ližu rane i nemaju volje da bilo šta preduzmu. (Svi se gledaju između sebe)

TINE: (Nervozno muca) Šta ti leži na srcu?

AKTIVISTA: Na srcu, dragoviću, ništa, nego na savesti... Desetak takvih kao ti. Borim se na strani onih koji su protiv građanskog morala, protiv sve više kapitalističkih odnosa, ekonomske korupcije, neprivrednog planiranja, nedemokratskih i nesocijalističkih odnosa, cenzure štampe, govora, umetnosti, protiv priljave igre birokratskih intriga, protiv raščovečenja društvenih i humanih odnosa, protiv reifikacije, alijenacije i antisocijalizacije.

DUKS: (Zazviždi u znak čuđenja nad brojnošću problema)

VOJKO: Ovaj ume...

AKTIVISTA: Imate dva izbora: Ili podite sa mnom i s puškom u ruci se opravdajte pred istorijom, ili ću vas likvidirati na licu mesta. (Svi su uplašeni i uznemireni)

VOJKO: Ja... kako... jednostavno s tobom, i pušku u ruke! Kako... kako to zamišljaš?

AKTIVISTA: Kao što sam rekao: vrlo jednostavno — sa mnom, ili metak u glavu.

ZORČI: Ma potpuno si sišao s uma, sa uma! Oprosti... ne mogu drukčije da ti kažem.

DUKS: Dede, budi miran! Naše geslo je: Make love not war! U principu smo protiv vojevanja — zagrejani smo za ljubav i lepotu, razumeš li?

VOJKO: Nas ostavi na miru. Nije nas briga za rat, nas nema i neće nas biti! Razbijajte glavu sami, kako znate i umete! Nas u to ne uvlači!

TINE: (Ohrabreno muca) Serete ga, serete...

MIRKO: I to baš danas — u subotu! Kao da subotom nemamo šta raditi nego da s puškom bauljamo iza plota... Gde su ona vremena, nismo više balavci...

ZORČI: Tako je. Uznemiravaš mirne građane, odvajaš ih od svakodnevnih poslova, rada, porodice... (Kratko se nasmeje) Ništa od toga, ništa s nama! Nismo tvoje krvne grupe.

AKTIVISTA: (Časak tišine. Ozbiljno, pomalo cinično) Je li to vaša poslednja reč? Dobro.

TINE: Ti samo pucaj... Pucaj! (Histerično se smeje)

AKTIVISTA: (Naglo podigne oružje)

VOJKO: Stoj! Stoj!

SVI: (Mašu rukama) Stoj! Pričekaj!

ZORČI: Zar da ginemo kao pacovi?

DUKS: (Aktivist) Zašto tako naglo? Daj nam malo vremena da razmislimo... Ne možemo tek tako...

TINE: Mi nismo heroji na kakve si ti navikao. Mi smo ubogi jadovi. Mladi smo i strah nas je.

AKTIVISTA: (Spušta oružje) Dobro. Neka vam bude. Dajem vam deset minuta. Na odluku ću ma kakva bila, pričekati napolju, na stepeništu. (Otvora vrata) Uzgred... Kuća je opkoljena... (Odlazi)

SVI: (Odahnuto, a onda počnu ogorčeno da protestuju) To nikako! Ne i ne! Tako se nećemo igrati (Opšte nervozno kretanje ovamo-onamo)

MIRKO: Prokletstvo! Ma ko su uopšte ti kvazi revolucionari? Šta hoće ovaj tip? Da izademo na ulicu i razdrljimo prsi pred vojničkim bajonetima! Da podmećemo glave bombama i dobro usmerenom olovu! Glupost! Objasnimo mu da smo hipici. Izložimo svoja načela — sve o cveću muzici i drogama!

VOJKO: Kažem vam: taj će pucati bez pardona...

TINE: Prilično je glup.

DUKS: A šta ti, stari, i tebe je digao? Hehehehe... (Svi se zlobno smeju)

GAZDA: Ja, pa vidite kako je, je l'da?

ZORČI: (Izazivački) Vidimo, vidimo, je l'da? Hehe, stari, upao si u kašu; nadam se da si svestan toga.

GAZDA: Svi smo u lepom sosu, ja nisam izuzetak.

ZORČI: (Smeje se sa uživanjem) Jesi, jesi...

GAZDA: Ma zašto? Hm?

ZORČI: (Glumi uvređenost) Od sada više nećeš tako svinjski postupati s nama! Ne, ne! I ne pomišljaj, kako ne znam da si za vreme rata bio kod belih...

GAZDA: (Prebledi) Ja... Šta bulazniš?

ZORČI: No, no, bez izvijanja!

SVI: Kod belih?

GAZDA: (Uplašeno ih smiruje i osvrće se prema vratima) Psst... psst... zlatni dečaci, budite mirni... ja pa kod belih... ja pa kod belih!

DUKS: Dobra ti je tal Priznaj, zašto se prenamažeš!

TINE: Govori redom!

DUKS: Priznaj, ili ćemo te izdati!

SVI: Priznaj!

GAZDA: Pa dobro, naravno da sam bio, šta sam drugo mogao!

ZORČI: Svinja.

SVI: (S gnušanjem okreću glavu od njega) Stoka si ti, stoka!

GAZDA: Zlatni dečaci, bilo je isto kao sada. Došli su, ni pet ni šest, i otišli smo — celo selo.

ZORČI: A posle svega dobijaš penziju i imaš dvostruke godine priznate u radni staž. Kako ti je to uspelo? Kako si se usudio? A narod? Narod koji si sopstvenim rukama davio i ubijao, čije si sinove izdavao — taj narod sada da te plaća! Plaća za zločine?!

GAZDA: Jesam li ja kriv? Borio sam se isto kao i oni, isto tako nosio glavu u džaku, rizikovao ni manje ni više, gladovao i sve to... Mora se živeti, je l'da? Mene su tako vaspitavali, druge drukčije, mene su prisiljavali na jedno, druge na drugo!

ZORČI: Ovaj čovek je ratni zločinac!

GAZDA: Posle rata su našima sudili i streljali ih, a da su se stvari okrenule malo drukčije, ratni zločinci bi bili crveni. Ali, sada su svi heroji. A sva je prilika da su se neki od njih prekonoc od heroja pretvorili u zločince. Jednostavno — preko noći! Tako je! Nisi dovoljno dobar za jednu stvar, ne znaš kako se toj stvari služi, ne pode ti za rukom da nešto uradiš, izgradiš, kako se to kaže, ili kažu da nisi u stanju, i već si kriv, već nisi pravi pred onom čudnom stvari koju svi guramo napred, i već ti je život o koncu! Ja, madona, a živimo li zato da živimo ili zato da stalno neke stvari guramo napred? Čovek ne dospe ni da odahne, davoli tako brzo izmišljaju novotarije.

TINE: P-p-p... Pametno si govorio!

VOJKO: Šta ćemo sada?

GAZDA: Ja, idemo s njima, ako želimo bar za čas da imamo celu kožu, da budemo oni koji su u mogućnosti da budu pravi i da imaju pravo, a pravo imaju samo živi, jer, na kraju krajeva, naš cilj je živeti a ne umreti, dakle, učinimo dobro, ako učinimo tako da živimo. Za ma šta da se odlučimo, imamo priliku da pobedimo (trijumfalno) i preživimo svoje neprijatelje! Dobro je, momci, relativna stvar.

ZORČI: Dobro može da bude samo jedno. To je istorijsko dobro, svako ostalo je falsifikovano. Spalimo pred njihovim očima svoje vojne knjižice! Polijmo se benzinom! Oduprimo se, ama nismo u Južnoj Americi da pođemo za svakim kaplarom kome slučajno padne na um da se igra puča!

GAZDA: Kažem vam, momci, da čovek sto puta može biti pošten i marljiv i čovek na svom mestu, ali, najednom, više nije pravi! Nisi pravi ako se za jednu stvar suviše interesuje, ako to činiš premalo, opet nisi! Ako odabereš srednji put, onda kažu da si moralno izopačen — kompromiser, bez pravog ognja, i mnogo gore stvari!

TINE: Obojica ste zreli za staro gvožđe, u vama nema ni trunčice modernog — nikakve razlike između ovog starca i ovog mladića. Obojica su moralisti.

VOJKO: Prestanite! Pošto smo u položaju da nam svakog časa saspu olovo u grlo, ne možemo sada nagvaždati o tome šta je moderno a šta nije. Za nešto se moramo odlučiti!

DUKS: Za šta se god odlučiš, više te nema! Nema te, razumeš li? Ja neću da se pretvaram u klovna, da se igram vojnika, kontrarevolucije, ideja i svih ostalih budalaština. Hajde, uozbiljimo se, izbacimo onog magarca preko praga, ko će da ga sluša! Bane taj kretan iznebuha, usred bela dana... za koga, za šta bi mi trebalo da se tučemo? Na videlo sa idejama! Nemam ličnih problema ni kompleksa, ja sam zdrav čovek!

VOJKO: Ma otkada si ti tako miroljubiv? Otkako te znam terorišeš ljude, a sada iznenadno takav antimilitarizam! Valjda nećeš reći kako ne voliš tučnjavu? DUKS: Makljam se, makljam, i te kako, kada to zaželim i kada mi odgovara, ali ne po naredjenju, tučem se, da — ali ne kao prostitutka ili najamnik, nego... iz uživanja, iz zadovoljstva, ukратно: privatno. (Kratka pauza)

TINE: (Muca) Ja sam stalno oslobođen vojske, imam ravne tabane, imam ranu... kažite onome kad dođe.

ZORČI: (Zlobno se smeje) Šta bi ti hteo, sposoban si...

TINE: Ne budi svinja! (Zorči se smeje) Mrzim vojnike!

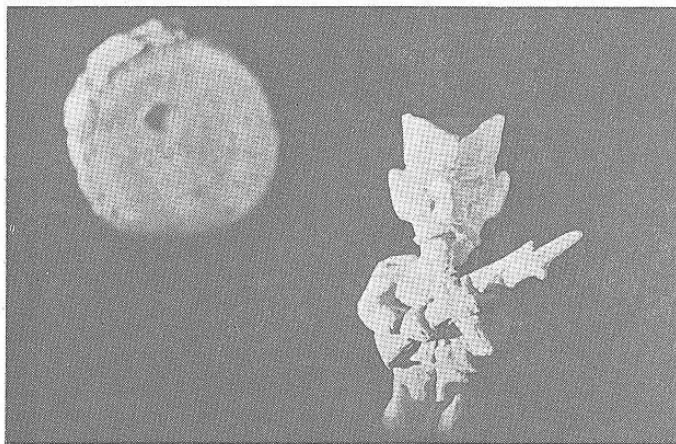
DUKS: Začepi gubicu!

ZORČI: Momci, ne možemo tek tako upasti u tu čorbuljinu! I da preživimo ovo sranje, šta onda? Recimo da stvar propadne, a? Da tu gospodu još noćas, sutra, prekosutra, odnese đavo, kontrarevolucija... Šta će biti: s nama u tom slučaju? (Tišina)

DUKS: Hoćeš da kažeš kako ćeš u slučaju da ta stvar propadne, ako te dobro razumem, đavolski nagrabusti. Izdaja — gadna stvar! Znam, Ali briga mene za tvoju karijeru i tvoje gmizave manevre?

ZORČI: Ti ćeš mi nešto prebacivati, smešni, izgubljeni čovečiću! Ti si neosveščeni deran. Tvoje najveće životno dostignuće je duga kosa i zalisci, za sve ostalo brinu se modne revije i krojač. Ne dopada ti se što radim, što sam nešto, što nešto značim!

DUKS: Značiš samo onoliko koliko unapred izračunaš. Ne soli mi pamet. A zašto si unutra? Zbog stipendije, položajčica i zato bi drukčije crkavo, što drukčije ni ovako ni onako nisi u stanju da stekneš zalogaj hrane ili gutljaj vode... Principi i ideali svih zemalja — ujedinite se! Fuj! Jesi li nekad služio Strica Prodanovića?

ZORČI: (Skoči prema Duksu)

MIRKO: (Zadržati ga, gurne nazad na stolicu) Sedi.

DUKS: Dedo, ostani gde si, da te onaj prepozna kad se vrati.

AKTIVISTA: (Ulazi)

SVI: (Ustaju) Dobar dan, zdravo! Ciao! Hello, old boy!

AKTIVISTA: E, šta ste odlučili?

DUKS: (Ruga se) Odlučili? Šta bismo odlučili...

AKTIVISTA: (Odmerava ih tupim, krvoločnim pogledom)

MIRKO: No, Duku, pa znaš... (u šali)

DUKS: (Seti se) A... zaista... onu stvarčicu... ne, ne... još nismo! Još se nismo dogovorili...

AKTIVISTA: (Besno) Pružam vam poslednju šansu. Ako u sledećih petnaest minuta u pogledu određenih stvari ne izadete na čistac, ja ću vam pokazati put. (Zalupl vratima)

DUKS: Nešto mi je potežak ovaj momak, šta kažete?

ZORČI: Baš je dosadan, nervozan, šta li!

TINE: Svi ti aktivisti su nervozni i nestrpljivi, ne mogu ni sekundu da izdrže u samoći i miru.

DUKS: (Pokušava da bude ironičan) To su društveni ljudi, a ne samotari, to ti je!

VOJKO: Prestanite obojica, ili ću poludeti!

DUKS: Pa već si lud.

VOJKO: Do đavola, momci, porazgovarajmo kao ljudi, ovako nećemo stići nikuda. Da li taj blesavi aktivista ima pravo ili nema? To je pitanje, a ne izmotaavanje i lični obračuni. (Tišina) Pitanje je dovoljno jasno postavljeno. Moramo se opredeliti za da ili za ne! (Patetično) Ili ćemo zauzeti nekakav stav, angažovati se, aktivno se opredeliti, ili ćemo odmarširati na gubilište kao krdo govedi. (Još patetičnije) Gde je sada naša mladost, naša energija, naš polet? Na nama je da u ovoj teškoj istorijskoj situaciji dokažemo svoju zrelost, svoju visoku revolucionarnu svest, svoj humanizam, svoju odlučnu spremnost da raskinemo sa varljivom kolebljivošću i stanemo na rep onima koji pokušavaju da zaustave točak istorije!

SVI: (Tapšu. Svečana tišina)

VOJKO: Hoćemo li biti živi ili mrtvi?

MIRKO: (Uzneseno) Živi!

TINE: (Patetično uzneseno muca) Živi.

DUKS: (Heroično uzneseno) Živi!

ZORČI: (Trijumfalno) Živi!

GAZDA: (Posle zrelog promišljanja) Živi...

VOJKO: (Realno) Samo... kako? (Posle ove kratke međugigre sve opet teče normalno, svakidašnje i pomalo nervozno)

MIRKO: (Nesigurno) Moj otac je pao u toku rata. Mama je radila u ilegali; odveli su je u logor. Nije se vratila. Njih dvoje su valjda znali šta hoće. Ja neću ništa. Meni je dobro — ovako kako je. Ne otimam se za bolje, ne želim gore. Pa ipak, iako su mi ti nagoni odvrtni i strani, iako nemam ni smisla ni volje za to jalovo uređivanje sveta, za čitavu tu sistematično zamišljenu gradnju, uprkos tome mislim da ovo naše društvo ipak nije tako odurno rdavo, tako zločinačko, tako bezobzirno korumpirano, da bih se ja — Breznik Mirko — spoticao o njega kao šmoljan kome smeta svaki kamen na putu.

ZORČI: Zaista! Zašto bismo mi rovarili protiv vlasti? Šta nam fali?

TINE: (Hini dvosmislenost, muca) Stvar je u tome što nam ništa ne fali! Reč je o akciji radi akcije!

DUKS: Na svetu ima toliko veselih, lepih i zabavnih stvari, a mi zagrizli u ovu kost. Slicićemo zube a nećemo je pregristi, ni mi niti iko drugi.

VOJKO: (Grotoskno) Zar ne shvatate šta se događa? Bilo je dosta mlitavosti, dosta ove smrdljive, ustajale, samozadovoljne neodlučnosti! Dosta ovog vegetiranja u blatu nekritične otvorenosti. Jesmo li mladići ili bezbojni zelembaći? Ima li u nama krvi? Ima li išta strasti u ovim srcima od lepenke? Ima li malo sperme u ovim jajcima? Ima li išta snage u tim električarskim pestima? Ima li mržnje u ovim grudima, postoji li Če Gevara ili ne postoji?! (Drukčije) Hoću da kažem da je Istina iz roda glista: iseckaj je na stotinu komada, iz svakoga će izrasti nova životinja! Prepreden je, momci, ovaj sistem kao lisica.

TINE: (Svečano muca) Hoćeš da kažeš da su nas povukli za ono za šta smo mi mislili da nisu.

VOJKO: (Proročki) I hoću i neću.

ZORČI: (S glumljenom uvredenošću) Lažeš!

VOJKO: (Očinski) Za tvoje dobro, sinko moj!

ZORČI: (U stilu javnog tužioca) A šta ovi što čekaju pred vratima, gnusni krvnici, uzurpatori, palikuće, profesionalni lažovi, propagandisti, dubretari, hijene! Šta je s njima?

VOJKO: (Nežno, poetično). S njima se stvar do izvesne mere komplikuje. (Tresne rukom po stolu. Ponovo se igra naturalistički, u atmosferi neurotične napetosti)

DUKS: A zašto luplaš po stolu?!

ZORČI: Sve je to jedno, slaboumno!

TINE: Jedno, slaboumno, ali šta hoćeš? Da beremo kožu u šiljak? Da se igra-

mo čova od principa? Ne pada mi na pamet!

ZORČI: Ja im se neću uvlačiti u duple!

VOJKO: (Sarkastično) To me raduje. Ali, oni ne znaju za šalu, ucmećake te kao mačku.

GAZDA: Momci, momci...

DUKS: Bilo kako bilo, ja sam odlučio! (Trenutak tišine. Svi se sa očekivanjem zagledaju u njega) Od samog početka sam znao ono što sada znam. Ono što ste i vi znali, svaki za sebe. Pozovimo gospodina aktivistu, ja sam za revoluciju!

GAZDA: I ja!

TINE: I ja!

ZORČI: I ja!

VOJKO: I ja!

MIRKO: I ja!

Song: ŽENE VANI!

Daj nam puške

Daj nam metke

Daj nam nože

Daj nam bombe

bim — bim — bam

žene van, žene van!

bim — bim — bam

žene van, žene van!

Daj mi de mitraljez

da započnem vez!

Daj mi karabin,

pucam na način

RE — VO — LU — CI — JE!

Bim — bim — bam

žene van, žene van!

bim — bim — bam

žene van, žene van!

pucam na način

RE — VO — LU — CI — JE!

(Svi se veselo smeju, otvaraju se vrata, ulazi aktivista)

AKTIVISTA: Kako je?

SVI: (Smeju se) Dajte nam puške! (Dok jedan za drugim izlaze iz sobe, pali se dodatno svetlo, bleštava bela svetlost; i čuju sve snažniji zvuci marseleže. Dok

se potkrovlje prazni osvetljava se brijačnica, pred kojom, sa svake strane, stoji straža. Svih pet nasapunjanih a neobrijanih ludaka stoje u krugu nasred brijačnice i punim čašama nazdravljaju)

IV BRIJAČNICA U PRIZEMLJU

1. LUDAK: Naš vrli berberin kaže da nema vode! Hahahahaha!
2. LUDAK: Uspelo, vere mi! Ho ho ho ho ho ho!
3. LUDAK: Ispijmo, gospodo, i ovu čašu! Hihihihihih!
4. LUDAK: Hu hu hu hu hu.
5. LUDAK: Najslade se smeje ko se poslednji smeje. He he he he he.

(Šestorka u pratnji aktiviste stiže pred brijačnicu. Dele im puške.)

MIRKO: U čas rani
u Tirani
svi tirani sabrani.
HOR: (Mladići i gazda)
U Tirani
a Albaniji na južnoj strani
ko u crnci u Alabami
ili kad vladahu Rimljani
crvi su batinani...
MIRKO: Zbogom čurani
zbogom seljani
ja odoh u rat!
HOR: Neće ga pogani
kažu tirani
barjak viti svoj!
MIRKO: Vene, vidi, vici
napisaćeš Mici
HOR: ec, mec, bec,
eci, peći, pecl
LUDACI: Ec, mec, bec,
eci, peći, pecl

(U neposrednoj blizini čuju se pucnji koje zaglušuje pomahnitali diksilend-aranžman
»Na juriš, na juriš«)

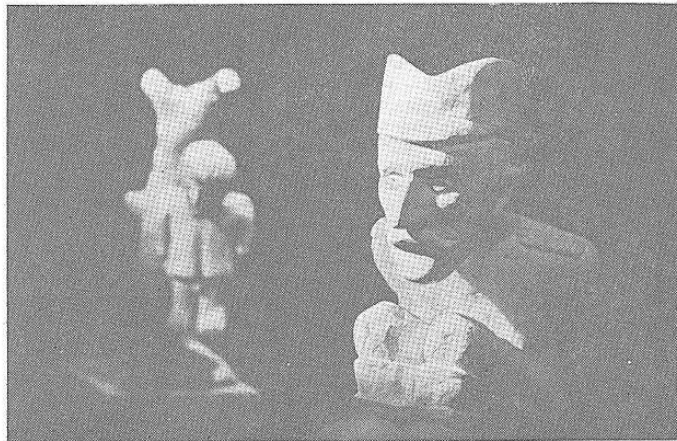
SVI: Ec, mec, bec,
eci, peći, pecl

Zavesa

DRUGI ČIN

(Brijačnica. Pokuštvo je raspoređeno tako da služi kao improvizovana sudska dvorana. Svi ludaci u perikama. 1. ludak: državni tužilac, 2. ludak: predsednik suda, 3. ludak: porota, 4. ludak: sudski veštak za psihijatriju, 5. ludak: svedok, publika. Odbrane nema, uprkos tome, na uobičajenom mestu nalazi se prazna stolica. Nad optuženikom klupom, koja je prazna, visi oblik poljskog štitca sa istim rasporedom u proporciji boja kakav ima švedska zastava, samo što je umesto plave žuta i obrnuto.)

2. LUDAK: U ime otvaranja novih i ukidanja starih mogućnosti, te sloboda za svestrani razvoj ljudske ličnosti, na putu ka stvaranju sve bogatije kulture i civilizacije, u ime pojedinačnih i zajedničkih interesa, uskladenih sa opštim interesima naroda, kao i u ime istorijskih, društvenopolitičkih težnji ovog naroda, osvedočenih u nedavnoj prošlosti, savet privremene revolucionarne vlade sastao se da sudi pred-

stavničkim telima društveno-političkih zajednica, kao i teritorijalnim organima samo i ne samoupravljanja, koji su zloupotrebljavali poverene im funkcije vlasti, poboljšavali svoje životne i radne prilike te samovoljno istupali sa odlukama koje nisu doprinose realizaciji i rešavanju onih pitanja koja su posredno ili neposredno povezana sa ojačavanjem interesa čoveka građanina, pospešivanjem socijalističkih i demokratskih odnosa u gradu i na selu, te borbi za humane odnose među ljudima, a protiv onih pojava koje stoje na putu razvoju socijalističkih društvenih odnosa, ili im na neki drugi način škode. Za navedene prekršaje, pomenuti organi vlasti i drugi nosioci javnih funkcija krivi su i biće im suđeno. Zbog kampanjskog, površnog i izrazito nezainteresovanog pristupa realizaciji svojih prava, izražavanju svoga mišljenja i suda u pogledu na rad državnih organa, organa društvenog samoupravljanja, organizacija i nosilaca javnih funkcija, zbog neborbenosti u ostvarivanju i zaštiti svih oblika društvenopolitičkog života, zbog pomanjkanja aktivnosti na svim područjima društvenog života, zbog neobezbeđivanja što potpunije afirmacije svojih, izbornih i drugih prava, zbog opšte nesposobnosti, zbog nezasićenosti višim životnim standardom, koji je po cenu revolucionarne društvenopolitičke aktivnosti ocenio moralni lik radnog čoveka, krivo je devedeset i četiri procenta svih građana i biće im suđeno. (Aplauz) Molim državnog tužioca da pročita optužnicu.

1. LUDAK: (Pantomimično pojačava svoj zanos)

STRAŽAR: Oficir za vezu s trećeg odseka!

3. LUDAK: Neka ude!

OFICIR: (Odsečno salutira) Na užem području ušća rekâ: situacija kritična. Izveštavaju o bežanju dobrovoljaca i mobilisanih. Ne možemo zaustaviti prodiranje četvrte neprijateljske tenkovske divizije, koju podupire snažna topovska vatra. Molim odobrenje za povlačenje.

1. LUDAK: (Ne obazirući se na izveštaj oficira za vezu nastavlja sa optužnicom. U pantomimu se uključuju 2. i 3. ludak, koji na posredovanje predsednika suda svedoči pod zakletvom)

3. LUDAK: (Hladnokrvno) Napad je najbolja odbrana. Predite u opšti napad! Naredujem formiranje prekih vojnih sudova. Pucajte po dezerterima i svima onima koji ruše vojničku disciplinu i moral!

OFICIR: Razumem, gospodine! (Odlazi)

STRAŽAR: Kurir sedme udarne jedinice!

3. LUDAK: Neka ude.

1. LUDAK: Pozivam sudskog veštaka za psihijatriju da iznese svoj izveštaj.

KURIR: (Ulazi, salutira i predaje 3. ludaku pismeni izveštaj) Izveštaj komandanta sedme udarne jedinice!

3. LUDAK: (Čita)

4. LUDAK: Nalazi, posmatranja i temeljita analiza aktivnosti optuženih govore o neurotičnoj neuravnoteženosti i akutnim žarišnim znacima duševnih oboljenja. Infantilna seksualna etiologija sa uključivanjem svih konstitucijskih faktora iskazuje se u neurotičnoj slici kao obrazac polimorfni perverznosti u simptomskoj formaciji neurastenije i hysterije, koju prate specifične cikloidne forme žizofrenije. Primer koji ću navesti iz niza predstavnika životinjskog sveta, visokom će sudu najbolje predočiti sliku duševnog stanja optuženih. Kad, na primer, pas, koji je izuzetno inteligentna životinja, satima i satima nežno liže svoju ranjenu šapu, racionalno je neopravdano tvrditi kako on time želi da ranjenu šapu da prvu lekarsku pomoć, da dezinfikuje ranu ili nešto slično. Daleko je verovatnija pretpostavka da je veći deo njegovog libida nagonski bio usmeren u ranjeni ekstremitet, kojem sada posvećuje svu brigu i nežnost, inače rezervisanu samo za njegove genitalije.

3. LUDAK: Minirajte sve prilaze, prekinite telefonske linije, izdajte uputstva za protivofanzivu! (Piše)

4. LUDAK: Data slika, naravno, ne isključuje uračunljivost u onim trenucima kada optuženi snose punu odgovornost za svoje postupke, za koje su, o čemu svedoče testovi, — krivi!

3. LUDAK: (Kuriru) Evo okružnice, preduzmite sve što je potrebno! (Pantomima se nastavlja)

KURIR: (Salutira, odlazi)

2. LUDAK: (3. ludaku) Kakve su moguće primedbe odbrane?

3. LUDAK: Odbrana se potpuno slaže sa navodima optužnice, ali moli visoki sud da uzme u obzir olakšavajuće okolnosti za koje po našem mišljenju postoje realni razlozi s obzirom na konstatacije sudskog veštaka za psihijatriju. U isto vreme, pridružujemo se opštem ogorčenju i gnušanju, koje su pobudila dela odsutnih optuženih i u datim okolnostima, s obzirom na mogućnosti, apelujemo za blagu kaznu. (U neposrednoj blizini bombardovanje; čuje se brujanje avionskih motora i rušenje obližnjih kuća. Prekid električne struje. Potpuni mrak. Panika. Stražari sa baterijama jure po brijačnici)

OFICIR: Vladine jedinice su probile naše položaje na desnom krilu i prodiru prema sedištu privremene revolucionarne vlade i generalštaba. Izuzetno slab položaj na svim sektorima bitke. Upad oklopnih jedinica kod učiteljske škole. Pala odbrana mosta! Izdajstvo kod klanice! Predaja šestog bataljona!

KURIR: Opoljeni smo! Komandant druge operativne zone očekuje daljnja uputstva.

2. LUDAK: Sud simbolično prekida raspravu. Pozivam članove senata na savetovanje o izricanju kazni.

3. LUDAK: Izdaja.

4. LUDAK: Veleizdaja!

5. LUDAK: Dajte svetlo! Svetlo! (Pripaljuju nekoliko zublji)

3. LUDAK: Naredba svim specijalnim odeljenjima: prodirite prema argentinskoj ambasadi!

OFICIR: Razumem, gospodine generale! (Odlazi)

2. LUDAK: Smrt ludacima!

SVI: Smrt!

1. LUDAK: (Svečano) Gospodo! U ovim teškim istorijskim trenucima koji stavljaju na iskušenje sve ono što je najvrednije i najplemenitije u ljudskim srcima, za nas i za našu stvar je od bitnog značaja da se ni za trenutak ne odrekne pravde presude. Od naše odluke zavisi da li će mračnim silama, koje su skovale zaveru protiv najsvetlijih ideala revolucije, protiv snage napretka i mira, protiv snažne pesme razigranih sinova ovog naroda, zauvek poći za rukom da uguše kres što je zaplameo u našim srcima iz kojih je vrcnula svetla iskra i kao vihor pronela šumni požar strasti po čitavom gradu.

5. LUDAK: Tako je! Povlačenje! Evakuacija!

SVI: Evakuacija!

5. LUDAK: Zapamtite: odlazimo, ali ne za dugo. Odlazimo zato da se vratimo snažniji nego ikada!

STRAŽAR: Gospodo, automobil je spreman.

1. LUDAK: Dobro.

SVI: (Nazdravljaju) Živeli! (Smeš i udaranje čaše o čašu. Odlaze u levo s bakljama u rukama. Prati ih straža. Muzika svira diksilend-aranžman »Hej tovariši«. Utom, iz pozadine nailazi berberin s petrolejkom, potrča ka vratima koja hoće da zamandalji. Zdesna dotrči grupa ljudi. Berberin ih primeti, ali mu od straha ne polazi za rukom da zaključa vrata. Grupa prodiru u brijačnicu.)

DEBELA: Dragi Isuse, smiluj nam se, kako su ljudi sebični!

DRUGA: Sva vrata zatvorena, nijedan đavo da te pusti u zaklon! A ti crkni na ulici kao pas...!

BERBERIN: A šta hoćete od mene? Bolje da ste ostali kod kuće kad vidite da je svet poludeo!

DEBELA: Ti, životinjo! Ti bi, izgleda, ostao kod kuće i kad bi ti kugle zviždale oko ušiju.

(Nastavak u sledećem broju)

Preveo sa slovenačkog
GOJKO JANJUŠEVIĆ